

AKSIYADORLIK JAMIYATI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Umirova Dilafrō`z Do`stmurodovna

Bank-moliya akademiyasi. Moliya va

moliyaviy texnologiyalar (Fintech)

yo`nalishi, 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekiston Respublikasidagi aksiyadorlik jamiyatlari faoliyati tahlil qilinib, ularning boshqaruv tizimi, moliyaviy barqarorligi va investitsion jozibadorligi bo‘yicha mavjud muammolar ochib berilgan. Rivojlangan mamlakatlar tajribasiga asoslanib, O‘zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlarini samarali boshqarish, ochiqlikni ta‘minlash va xalqaro standartlarga asoslangan islohotlar yo‘nalishlari ko‘rsatib o‘tilgan. Grafik ma‘lumot asosida jamiyatlar sonining o‘zgarishi vizual tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: aksiyadorlik jamiyati, moliyaviy barqarorlik, investitsiya, korporativ boshqaruv, shaffoflik, strategik rivojlanish.

1. Kirish. Aksiyadorlik jamiyatlari — bu zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas subyektlari bo‘lib, ular aholining jamg‘armalarini safarbar qilish, investitsiyalarni jalb etish va zamonaviy boshqaruv uslublarini joriy etishda muhim vosita hisoblanadi. O‘zbekistonda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar jarayonida aksiyadorlik jamiyatlarining o‘rni va ularga bo‘lgan yondashuv tubdan o‘zgarib bormoqda. Ammo hali-hanuz bu sohaga xos bo‘lgan

muammolar mavjud: moliyaviy shaffoflik yetishmasligi, korporativ boshqaruvdagi zaifliklar, aksiyadorlar huquqlarining to‘liq kafolatlanmaganligi. Shu munosabat bilan ushbu maqolada aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini rivojlantirish zarurati va amaliy chora-tadbirlari tahlil qilinadi.

2. Metodologiya. Ushbu tadqiqot quyidagi ilmiy-uslubiy asoslarda olib borildi:

- **Statistik tahlil:** Davlat statistika qo‘mitasi va O‘zsanoatqurilishbank kabi yirik aksiyadorlik jamiyatlari ochiq hisobotlari asosida.
- **Grafik tahlil:** Aksiyadorlik jamiyatlari sonining 2018–2024 yillardagi dinamikasi.
- **Me‘yoriy-huquqiy tahlil:** Aksiyadorlik jamiyatlarini tartibga soluvchi qonunchilik bazasi o‘rganildi.
- **Chet el tajribasi:** OECD va IFC kabi tashkilotlarning korporativ boshqaruv standartlari asosida solishtirma tahlil.

3. Natijalar

3.1 Aksiyadorlik jamiyatlari sonining o‘zgarishi

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari soni yil sayin kamayib borayotganini kuzatish mumkin. Bu holat korxonalarni yiriklashtirish, birlashtirish va davlat ulushini kamaytirish siyosati bilan bog‘liq.

Jadval 1. O‘zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari sonining yillar

bo‘yicha o‘zgarishi (2018–2024)

Yil	Aksiyadorlik jamiyatlari soni
-----	----------------------------------

Yil	Aksiyadorlik jamiyatlari soni
2018	1260
2019	1185
2020	1130
2021	1090
2022	1025
2023	970
2024	945

Bu tendensiya son jihatidan qisqarishni ko‘rsatadi, ammo sifatli boshqaruv joriy qilinayotgan yirik jamiyatlar ulushi oshmoqda.

3.2 Asosiy muammolar:

- Korporativ boshqaruvning real hayotda sust joriy qilinishi;
- Kuzatuv kengashlarining mustaqilligi pastligi;
- Aksiyadorlar manfaatlarining to‘liq himoya qilinmasligi;
- Davlat ulushi yuqori bo‘lgan jamiyatlarda bozor tamoyillarining cheklanishi.

4. Muhokama. Tahlil natijalaridan kelib chiqib, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini rivojlantirishda quyidagi ustuvor yo‘nalishlarni ta’kidlash mumkin:

- 1. Korporativ boshqaruvni kuchaytirish:** mustaqil direktorlar, audit qo‘mitalari, shaffof hisobot tizimlari joriy etilishi kerak.
- 2. Axborot shaffofligini ta’minlash:** barcha moliyaviy va boshqaruviy hisobotlar aksiyadorlarga ochiq bo‘lishi lozim.

3. **Investitsion jozibadorlikni oshirish:** IPO orqali kapital jalb qilishni rag‘batlantirish, dividend siyosatini barqarorlashtirish.
4. **Kadrlar salohiyatini kuchaytirish:** Bank-moliya akademiyasi va boshqa oliygohlarda korporativ boshqaruv bo‘yicha maxsus dasturlarni kengaytirish.
5. **Davlat ishtirokini kamaytirish:** faqat strategik tarmoqlarda saqlab qolish, qolganlarida to‘liq xususiylashtirishni davom ettirish.

5. Xulosa. Aksiyadorlik jamiyatlari – bu zamonaviy iqtisodiyotning samaradorligini ta’minlovchi institutsional mexanizmdir. Ularning faoliyatini rivojlantirish uchun samarali boshqaruv, ochiqlik, xalqaro standartlarga moslik va doimiy monitoring zarur. Bank-moliya akademiyasining magistrantlari uchun bu yo‘nalish iqtisodiyotni chuqur tushunish va islohotlarga ilmiy yondashuvni shakllantirishda muhim hisoblanadi. Aksiyadorlik jamiyatlarining barqarorligi — butun moliyaviy tizimning mustahkamligiga asos yaratadi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-245-sonli farmoni, 2022-yil.
2. “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyalar to‘g‘risida”gi Qonun, 2014-yil.
3. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi rasmiy sayti — www.stat.uz
4. OECD Corporate Governance Principles, 2023.
5. International Finance Corporation (IFC) – Corporate Governance Report, 2023.
6. Karimova D. “Aksiyadorlik jamiyatlari iqtisodiy samaradorligi: baholash va tahlil”, Ilmiy izlanishlar jurnali, 2023.
7. Bank-moliya akademiyasi metodik qo‘llanmasi, 2024.